

Nd.

84. Frumvarp til laga

[59. mál]

um laun skálda, rithöfunda og annarra listamanna og listaráð.

Flm.: Gylfi Þ. Gíslason.

1. gr.

Allt að því tólf skáld, rithöfundar og aðrir listamenn skulu njóta árlegra heiðurslauna úr ríkissjóði að upphæð 6000 kr. að viðbætti verðlagsuppbót.

2. gr.

Skáld, rithöfundar og aðrir listamenn, sem notið hafa heiðurslauna samkv. 1. gr. í 5 ár, skulu njóta þeirra ævilangt. Skulu þeir skipa listaráð (akademi) og vera menntamálaráðuneyti og menntamálaráði til ráðuneytis um mál, er varða listir.

3. gr.

Fé því, sem veitt er í fjárlögum til skálda, rithöfunda og annarra listamanna umfram heiðurslaun þau, sem um ræðir í 1. gr., skal úthlutað í þremur flokkum, og skal upphæð einstakra fjárveitinga í hverjum flokki vera 3000 kr., 2000 kr. og 1000 kr. að viðbætti verðlagsuppbót.

4. gr.

Alþingi ákveður með ályktun sameinaðs þings, hver skáld, rithöfundar og aðrir listamenn skuli njóta heiðurslauna samkv. 1. gr. Úthlutun fjár samkv. 3. gr. annast menntamálaráð, en jafnan skal það senda listaráði og heimspekideild Háskóla Íslands til umsagnar tillögur þær, sem fram koma innan ráðsins, áður en ákvörðun er tekin. Skal úthlutun lokið í síðasta lagi tveimur mánuðum eftir samþykkt fjárlaga.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Um alllangt skeið undanfarið hafa orðið óeðlileg og óheppileg átök um úthlutun þess fjár, sem veitt er árlega í fjárlögum til skálda, rithöfunda og annarra listamanna. Að verulegu leyti hafa deilur þessar átt rót sína að rekja til þess, að ekki hefur gætt æskilegrar stefnufestu af hálfu ríkisvaldsins um úthlutun fjárins, enda hefur hún verið í höndum ýmissa aðila, þ. e. Alþingis sjálfs, menntamálaráðs, listamannanna sjálfra að nokkru leyti og nú síðast þingkjörinna nefnda. Ýmsum og ólíkum reglum hefur verið fylgt um skiptingu fjárins frá ári til árs, og hefur skáldum og rithöfundum verið skipt í allt að 11 flokka, tónlistarmönnum og leikurum í allt að 8 flokka og myndlistarmönnum í allt að 4 flokka. Hin nákvæma flokkun listamanna hefur verið mjög óheppileg og valdið miklu um þann styr, sem að jafnaði hefur staðið um úthlutunina, enda hlýtur slík flokkun að minna á einkunnagjöf í skóla, og hefur úthlutunin raunar stundum borið nokkurn keim af því, að hún skyldi jafngilda einkunnagjöf.

Á undanförunum árum hafa verið uppi háværar raddir um nauðsyn þess að koma fastari skipan á þessi mál, og mun stjórnskipuð nefnd hafa starfað að málinu fyrir tveimur árum og Bandalag íslenzkra listamanna hafa um það fjallað. Ekkert frv. um þetta efni hefur þó verið lagt fyrir Alþingi. Flm. þessa frv. telur, að allt of lengi hafi dregizt að koma fastri skipan á þessi mál og að réttast sé að gera það með sérstakri löggjöf. Af þeim sökum er þetta frv. flutt.

Meginatriði frv. er, að allt að tólf skáld, rithöfundar og aðrir listamenn skuli njóta fastra heiðurslauna að upphæð 6000 kr. á ári að viðbætti verðlagsuppbót. Hæstu skáldalaun hafa undanfarið numið 6000 kr., en þau laun hafa aðeins fáir

hlotið. Allmargir hafa hins vegar fengið 4000—5000 kr. Flm. þessa frv. telur eðlilegt og réttmætt, að allt að tólf skáld, rithöfundar og aðrir listamenn njóti sérstakra og allriflegra heiðurslauna og haldi þeim ævilangt, ef þeir hafa verið taldir þeirra maklegir fimm sinnum. Ætti aðstaða þeirra listamanna, sem mestrar viðurkenningar njóta, að geta orðið örugg og ekki hætta á stöðugum deilum um úthlutun fjár til þeirra. Jafnframt er gert ráð fyrir því, að þeir menn, sem ákveðið hefur verið, að njóta skuli heiðurslauna ævilangt, skipi listaráð (akademi) og séu ríkisvaldinu til ráðuneytis og leiðbeiningar um málefni, er varða listir, auk þess, sem listarráðið getur að sjálfsögðu valið sér sjálfstæð verkefni. Því fé, sem veitt er í fjárlögum til listamanna umfram þær allt að 216 000 kr., sem heiðurslaunin gætu numið, skal síðan skipt milli annarra rithöfunda, skálda og listamanna, en þó þannig, að því fé verði ekki úthlutað í nema þremur flokkum. Auk heiðurslaunaflokksins virðist eðlilegt að gera ráð fyrir tveimur flokkum fjárveitinga til viðurkenndra listamanna (3000 kr. og 2000 kr.) og enn fremur sérstökum flokki (1000 kr.) til uppörvunar efnilegum byrjendum fyrst og fremst.

Þótt frv. þetta verði að lögum, fylgja því að sjálfsögðu engin ný útgjöld fyrir ríkissjóð. Það fjallar einvörðungu um skiptingu þess fjár, sem veitt er í fjárlögum til listamanna, en það er að vísu lögbundið, að allt að tólf mönnum skuli jafnan veita árleg heiðurslaun að upphæð 6000 kr. Miðað við þá fjárhæð, sem ætluð er listamönnum í fjárlagafrv. hæstv. ríkisstjórnar fyrir næsta ár, þ. e. 525 000 kr., yrði hægt að úthluta 309 000 kr. til annarra en þeirra, sem heiðurslauna mega njóta. Hversu margir gætu komið til greina við þá úthlutun, færi auðvitað eftir því, hve mörgum væri skipað í hvern flokk, en ekki má telja ósennilegt, að þeir yrðu um 40—50, svo að alls yrði fénu þá skipt milli 50—60 manna. Á síðastliðnu ári var fénu hins vegar skipt milli 106 manna, en 24 var úthlutað minna en 1000 kr. og 29 1200 kr. Áhrif þessarar laga-setningar yrðu því ekki aðeins þau, að úthlutunarflokkum fækkaði mjög frá því, sem verið hefur, heldur að fénu yrði úthlutað milli nokkru færri manna en áður, en meira kæmi í hlut hvers. Mun og áhætt að fullyrða, að hinir smáu styrkir, sem veittir hafa verið undanfarið, komi engan veginn að tilætluðum notum og heppilegra sé, að styrkirnir séu færri og hærri.

Í frv. er Alþingi ætlað að taka ákvörðun um, hverjir njóta skuli heiðurslauna, og með endurveitingu tilskilinn tíma, hverjir skipa skuli listaráð. Menntamálaráði er hins vegar falin úthlutun fjár til annarra listamanna, en þó gert ráð fyrir því, að jafnan sé leitað umsagnar listarráðs og heimspekideildar Háskóla Íslands, áður en ákvörðun er tekin. Eins og nú er komið málum, sýnist ástæðulaust að velja sérstakar nefndir til að annast þessa úthlutun og eðlilegast að fela það menntamálaráði, enda hefur það önnur skyld störf með höndum. Hins vegar er það nýmæli, að leita skuli umsagnar listarráðsins og heimspekideildar Háskóla Íslands. Fyrst gert er ráð fyrir því, að hinir viðurkenndustu listamenn þjóðarinnar skipi listaráð (akademi), virðist sjálfsagt, að menntamálaráð leiti umsagnar þeirra, áður en það tekur ákvarðanir um fjárveitingar til annarra listamanna, en um laun þeirra sjálfra hefur Alþingi þegar tekið endanlega ákvörðun. Hin stjórnskipaða nefnd, sem að er vikið að framan, mun hafa ætlað til, að heimspekideild Háskóla Íslands ætti tvo fulltrúa í úthlutunarnefnd, og Bandalag íslenzkra listamanna mun og hafa talið æskilegt, að heimspekideildin ætti fulltrúa í þeirri nefnd, sem úthlutaði fé til listamanna. Flm. þessa frv. telur ákjósanlegt, að heimspekideildin fjalli nokkuð um þetta mál, og álitur, að því verði á þann veg bezt fyrir komið, að hún sé menntamálaráði til ráðuneytis eins og listarráðið. Ætti með þessu móti að fást mjög aukin trygging fyrir því, að vel sé vandað til ákvarðana í þessu efni, svo að ekki þyrfti að standa um þær óeðlilegur og hvimleiður styr.